

רש"ר הירש בראשית פרק מז

(ח) המונה שנים, אינו מחשב ימים. רק אנשים נבחרים יחשבו כל יום ויראו בו תפקיד מיוחד. האדם האמתי אינו חי שנים, אלא ימים. כך בתפלת משה, בה ההיסטוריה כולה גזה ועוברת כחלום, הוא אומר: אם אלף שנים הם כיום אתמול, אין הימים נחשבים לכלום (עי' תהלים צ והפירוש שם). רק במקום שהתורה אוותה לה משכן ומעשי האדם מיועדים ומוקדשים לעבודת ה', שם יחיה האדם ימים; היום הוא במלוא כוחו, היום הוא יפעל, לא ישים לב להמשך ולתוצאות; יום זה הוא מנוי לשם ה', ולא יאבד לנצח. "למנות ימינו כן הודע"! - וכך אומר גם פרעה: כמה ימים חיות בשני חיידך? ובהציגו כך את שאלתו, הוא מגלה את הרושם העמוק שעשתה עליו דמותו של יעקב.

חיים של יהודי, הם חיים של כל רגע ורגע. בכל רגע יש ליהודי סיכוי לעשות מצוה, ללמוד תורה, לעשות חסד, בשביל יהודי זה נקרא חיים. על כל נשימה ונשימה. לנו אין חיים של שנים, אלא חיים של ימים, ועוד יותר, של כל רגע ורגע.

(ט) בתשובתו מבדיל יעקב בין חיים לבין מגורים: שאלתני על ימי שני חיי? לא חייתי הרבה, אך גרתי עלי אדמות מאה ושלשים שנה. ימי השנים שאוכל לקרוא להם חיי (בהם מילאתי את תפקידי במלואו) - היו רק מעטים, ודוקא הם היו רעים, מלאי מרירות ודאגה. הוטל עלי התפקיד לקיים בצרה את חובות הצרה. אין להשוות את תוכן חיי עם תוכן חיי אבותי; הם "חיו" יותר, כל ימי מגוריהם היו "חיים", והם זכו למלא את תפקיד חייהם בתנאים של אושר. אין זו תלונה על מיעוט שנותיו, אלא ענוה בהשקיפו אחורה על ערכם המוסרי של החיים שעברו עליו.

רש"ר הירש בראשית פרק מז

(כח) פרשת ויחי סמוכה לשלפניה, ללא הפסקת - הפרשה הרגילה. אם נזכור כי שבע עשרה שנה, האמורות כאן, היו שנות השלוחה היחידות של יעקב, והן יכולות אפוא להיחשב כפרי כל חייו שעברו, ודאי אפשר היה לצפות שהן תובלטנה על - ידי פרשה מיוחדת. היעדרה של פרשה זו באה ללמדנו, כי שבע עשרה שנה אלה כלולות אמנם בחשבון הפרטי, אך מבחינה לאומית היו הן החשובות פחות. דוקא שנות חייו הקשים והמדוכאים, בהן עמד בנסיון לזכות בשם ישראל ולהיות ראוי לו בתוך תוכן של גורל יעקב, הן הן שהקנו ליעקב את חשיבותו הלאומית הנצחית; ושבע עשרה שנה האחרונות היו רק הסיום, ימי השמחה והשכר הטוב. מכאן גם הלשון המיוחדת: ויהי ימי. תמונת חייו של יעקב היתה אחידה: שני חייו בא כנראה לתקן את הערתו הצנועה של יעקב ביחס לתוכן חייו (עי' לעיל מז, ט). היו אלה לא רק "מגוריו", שמעט בהם "חיים", אלא: כל ימי מגוריו עלי אדמות היו שנות "חיים" הראויים לשם זה.

אף שיעקב מתוך רוב ענותנותו, אמר שלא מילא את תפקידו לרוב שנותיו, הפסוקים מלמדנו שבאמת כן חי כל החיים, ודוקא אצלו החיים הקשים שהתגבר עליהם הם שיצרו אותו כמנהיג העם, וכדוגמת כלל ישראל לכל אורך ההיסטוריה שלנו. ויחי יעקב, ויהיו ימי יעקב, שני חייו...

רש"ר הירש בראשית פרק מז

חסד קרוב ל"אשד": להשתפך, מכאן: להתמסר כולו אופייני הדבר היאך הוספת ואמת שומרת על המושג האמתי של החסד. כך: "כל ארחות ה' חסד ואמת" (תהלים כה, י), האדם לא פעם יעשה רעות מרוב חסד. "חסד ואמת" היא אהבה, שמרוב התמסרות לא תשכח את העיקר. אדיר חפצו של אברהם להשיא את בנו. אך אילו היה כה להוט אחר משאלה זו עד שיהיה מסכים להשיאו גם לאשה שאינה הוגנת, במקרה שלא ימצא בת זוג המתאימה לזרע אברהם מבחינה רוחנית ומוסרית, - כי אז לא היה זה חסד של אמת. אמת היא תמיד תנאי המגביל את החסד. יעקב יודע יפה כי יוסף יקבור את אביו בכל הפאר האפשרי. אך הוא אומר: מרוב חסד אל תשכח את האמת. נוח לי שלא אקבר כלל משאקבר במצרים. ההדגשה העיקרית היא על הבקשה: אל נא תקברני במצרים. היה זה מתקבל על הדעת כי מילוי בקשה זו איננו כה קשה עד שיהיה צורך בהשבעה חגיגית. אך נראה מכל הענין, שפרעה ומצרים לא היו רואים זאת בעין יפה, אילו יעקב ומשפחתו היו חוזרים ומהגרים מארצם; וכך עצם העלאת הגופה לארץ כנען לא היתה עושה רושם טוב; היא היתה מראה בעליל שמשפחת יוסף טרם התאזרחה, ובנפשה עודנה קשורה במולדת הישנה.

חסד בלי גבול ובלו חשבון של אמת אינה חסד אמיתי. ספור עם החסיד שנותן צדקה פעמיים.

אולם נראה כי הסיבה עמוקה עוד יותר. יעקב חי שבע עשרה שנה במצרים; בודאי הוא ראה מה רב כוח ה"האחו - בה", מה רבה השפעתו על בניו: הנה כבר החלו להמיר את הירדן בנילוס, ובשהייתם במצרים חדלו לראות גלות. אכן היתה זו סיבה מספקת להפציר בהם ברצינות כה חגיגית לבל יקברוהו במצרים, אלא ישאוהו אל ארץ מולדתם הישנה והאמתית. היתה זו סיבה מספקת כדי לומר להם: רצונכם ותקותכם לחיות במצרים, אני - אין רצוני גם להיקבר בה. לפיכך הוא מביע את משאלתו זו - לא כ"יעקב", מנקודת השקפה פרטית ואישית, - אלא כ"ישראל", בנושא הייעוד הלאומי, כאזהרה לעתידים הלאומי של בניו.

אין מצרים מקום העתיד של העם, כמו נוא יארק וואודמיר. לכן לא רצה יעקב בשום פנים להקבר במצרים, שלא נאחו שם לתוך ארוך.

רש"ר הירש בראשית פרק מח

אלא - כפי שכבר הערנו שם, - הרי הביטוי "קהל גוים", כאן "קהל עמים", קובע לעם זה את תעודתו האופיינית: עליו להקיף רבגוניות של שבטים, השונים זה מזה בתכונתם, תוך כדי שמירת האחדות המלאה הנוצרת על - ידי התפקיד האחד המשותף. עם זה ייצג את עם החקלאים ואת עם הסוחרים, את עם החיילים ואת עם המדעים וכו'. כעם למופת יפגין לעין כל כי התפקיד האחד המשותף לכל אדם ולכל אומה, כפי שנתגלה בתורת ה', איננו תלוי במשלוח יד ובתכונה מיוחדת, אלא כלל האנושות בשלל גווניה המרובים תמצא את ייעודה במידה שוה בתפקיד האחד המשותף לכל. החלוקה לשבטים שונים, וכתוצאה מכך חלוקת הארץ לשבטים אלה שיישמרו בייחודם, היא היא הרמוזה כאן. רק כתוצאה ממנה יש חשיבות לדבר, שאפרים ומנשה יהיו לשני שבטים מיוחדים. בלעדיה כל הבדלי התכונות היו בטלים בגוש המלוכד של כלל האומה, וגם הארץ היתה מתחלקת לאומה בכללה ולא לשבטיה:

חזרנו על היסוד הזה הרבה פעמים. כלל ישראל צריכים להיות קהל גוים, של אנשים פרטיים עושים דברים משונים, אך כל אחד לאותו תכלית, לשם קרבת אלקים ועבודתו, אך הרבה דרכים למקום, ואם כולנו באחדות, נהיה דוגמא לעולם איך שאפילו אינם יהודים לעתיד לבוא יכנסו לברית בזמן משיח וכולם נוכל לחיות ביחד בשלום. כל יהודי יש לו תכלית מיוחד משלו, ואינו צריך להיות בדיוק כמו השני. זה יסוד פרשת ברכת הבנים כאן.

רש"ר הירש בראשית פרק מח

(יא) לא פללתי, "פלל" קרוב ל"בלל": להחדיר אל החומר דבר מבחוץ, וכך ליצור ממנו חומר אחד (להבדיל מ"ערב"). כ"בלל" בהוראה מוחשית, כן "פלל" בהוראה רוחנית: להביא יסוד רוחני אל חוג רעיונות או נסיבות, להחדיר אליהם רעיון, אמת, עיקרון וכו', לחבר ולאחד אותם על - ידי היסוד שהוכנס אל תוכם. מכאן "פלל", מעשה השופט, המביא חוק ומשפט אל תוך הדברים, וכך הופך את הריבוי לאחדות.

נמצא "התפלל": להחדיר את עצמו ברעיונות אלהיים. תפלת היהודי איננה יוצאת מתוכו, אלא חודרת אל תוכו. אילו היתה התפלה רק בטוי לרחשי הלב הקיימים כבר, כי אז אין שחר לתפלת החובה, ותפלה לזמן קבוע שתיאמר על - ידי מספר בלתי - מוגבל של אנשים איננה אלא שטות גמורה. שכן היא מושתתת על ההנחה כי רעיונות ורגשות מסויימים יהיו קיימים על - פי פקודה, בזמנים קבועים, אצל כל מספר אנשים, ויהיו זקוקים לביטוי. ולא היא. אין "התפלל" אלא: להחדיר את עצמו באמתות נצחיות וקיימות, דוקא מפני שהן עלולות להידלדל ולהיעלם, או שנעלמו כבר. כאן: ראה פניך לא פללתי: הרעיון שעוד אראה את פניך נראה לי כה רחוק מכל אפשרות של הגשמה, עד שלא יכולתי לתת לו כניסה אל לבי.

תפילה אמיתית איננו ספונטני, אלא בא ממחשבות רוחניות של חשיבות על מלך נורא ונשגב.

רש"ר הירש בראשית פרק מח

וידגו לרב בקרב הארץ. מלה זו: "דגה", איננה חוזרת במקום אחר, ובכל המקרא אין היא ידועה אלא כשורש של "דג". בעצם הוראתה זו הרי היא מציינת את כל עומק משמעותה של ברכת יעקב. הרי היא באה ללמדנו מה פירוש הדברים: לשאת את גורל יעקב, ולהיקרא בשם יעקב, ומה הוא זה: להתהלך לפני האלהים שהאבות התהלכו לפניו, להתפרנס על ידו, ולהיגאל ע"י מלאכו! - במקום חיותה הנבדל, במעמקים שעין האדם לא תשיגם, שם תחיה הדגה את חייה השקטים. אדם העובר על שפת הים, לא ישים אל לבו, לא יעלה על דעתו דבר על החיים העליזים, הרעננים והמאושרים המתפתחים להם למטה בשפע רב, ועוברים מדור לדור. כך תשלים משפחת יעקב את חייה העצמיים, השקטים והמאושרים; היא תחיה "בקרב הארץ", במקום חיותה הנבדל, במקום שהעולם שמסביבה לא יחדור אל תוכו, ואת משמעותו לא יעלה על דעתו. משולה היא לדגים אלה, והיא חיה כביכול בתוך המים בקרב האנושות "בארץ". כדברי תרגום אונקלוס: "וכנוני ימא יסגון בגו בני אנשא על ארעא".

חיים יהודיים הם בתוך עולם הזה, אך זה עולם אחר לגמרי ממה שהולך בעולם הגלוי, כמו עולם הדגים.

רש"ר הירש בראשית פרק מט

הרי לפנינו כאן שני מאמרים: התמסרו כולכם למטרתכם האחת, למען אציג לפניכם את אשר יקרה - יותר נכון: יקרא אתכם באחרית הימים (עי' לעיל כד, יב). יש להבדיל יפה בין "אחרית" לבין "קץ". "קץ" הוא הסוף המסיים דבר. אחרית באה אחרי הקץ, אחרי שנסתיים הדבר, כאן: אחרי שנסתיימה התפתחות הזמן הנוכחי; הוה אומר: מורשת הימים, מטרת ההיסטוריה. מהמשך הדברים אנחנו למדים, כי יעקב ראה את בניו ברגע זה בעיני רוחו - לא בצד השוה לכולם - אלא בהבדלים האופייניים שביניהם. לפיכך: "ככל שאתם שונים זה מזה, התמסרו - בעצם ההבדלים האלה - לרוח האמת המשותפת לכולכם; כי אז אגידה לכם את אשר יקרה אתכם באחרית הימים". רק משתהיו חדורים רוח אחת, תבוא אחרית הימים, וכל עוד לא התגשמה קריאת "האספו", לא תבוא אחרית הימים. גדולה מזו, עצם מהותה - אולי - לא תובן כהלכה; ומשום כך אין כאן אלא קוים קצרים הרומזים למהותה של אחרית הימים. הקבצו ושמעו! על שתי מלים אלה של אבינו הנוטה למות, עומדת כל ההיסטוריה היהודית עד לאחרית הימים. מבחינה חומרית הרי אתם בני יעקב, מיעוט חסר אונים. אך דוקא מפני שאתם מיעוט חסר אונים, - "הקבצו", היו מאוחדים, התגבשו לעם אחד, אל תתפוררו, כוחכם באחדות, ב"קבוץ"; ועוד: שמעו בני יעקב - רק כך יוכלו גם המעטים החלשים לנחול ניצחון על הרבים הגיבורים. רק בכוח הרוח וה"שמיעה", בכוח ההתמסרות לערכי הרוח, כעומק הוראת מלה זו - "שמע" הוא ה"צמא" הרוחני - שאבו, שתו ברצון ממעייני הרוח! הנה זו צוואת יעקב אבינו. "אחדות ורוח", באלה הוא רואה את כוח בניו וחייהם. ועוד: משיתעורר בכם הצמאון לערכי הרוח, אל תהיו צמאים אלא למסורת ישראל אביכם: "ושמעו אל ישראל אביכם!" השתיה ממעייני הרוח היהודית ורגש האחדות והליכוד, אלה הם דברי הצוואה של יעקב; וכך תזהירונו עוד הנבואה האחרונה: "והאמת והשלום אהבו" (זכריה ת, יט).

כשסוף סוף נלמד את סוד האחדות, האחדות של אנשים עם שנויים, ואם תפקידים נפרדים, אך כולנו לאותו תכלית מאוחד, יהיד ביאת גואל צדק.